

NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel:	Är det svårt att använda ordlistor som är utarbetade enligt terminologiska principer? Begreppsanalysens fördelar och nackdelar	
Forfatter:	Virpi Kalliokuusi	
Kilde:	Nordiska Studier i Lexikografi 4, 1997, s. 205-214 Rapport från Konferens om lexikografi i Norden, Esbo 21.-24. maj 1997	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive	

© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Virpi Kalliokausi

Är det svårt att använda ordlistor som är utarbetade enligt terminologiska principer? Begreppsanalysens fördelar och nackdelar

The vocabularies and glossaries compiled by Tekniikan Sanastokeskus (TSK, The Finnish Centre for Technical Terminology) are based on applied theories of terminology and they include terms and definitions for concepts of various fields of specialised knowledge. Although, quite often, these vocabularies have been praised by the users for being clear, systematic, thorough and thus reliable, they have also been criticized. In my presentation, I will discuss some reasons for such a criticism and try to see how the difficulties faced by the users could be resolved when structuring knowledge related to concepts. As most of the criticism results, directly or indirectly from the methodology itself, I will begin the presentation with a short overview of the terminological principles and methods that underpin the practical compilation of TSK's vocabularies and terminological glossaries in general. Knowledge and awareness of these principles will help us understand why these vocabularies have a certain appearance and structure and why the various practical solutions should be carefully selected in accordance with the methodological basis.

Inledning

Centralen för teknisk terminologi har ofta fått beröm för sina ordlistor för olika specialområden därför att ordlistorna är tydliga, grundliga och tillförlitliga. Då och då har vi dock också fått kritik. Det har till exempel sagts att ordlistorna är för vetenskapliga och akademiska eller att de är svåra att använda för vanligt folk.

Det är inte av en händelse ordlistorna¹ från Centralen för teknisk terminologi vanligen ser ut som de gör, men det terminologiska sättet att behandla och presentera fakta får naturligtvis inte bli ett självändamål. Därför är det viktigt att utreda vilka allmänna krav som ställs på ordlistorna, deras struktur och innehåll, hurdana svårigheter som förekommer då de används och hur olägenheterna kan avhjälpas.

Tre grundprinciper för terminologiska ordlistor

De ordlistor som utarbetas vid Centralen för teknisk terminologi baserar sig på terminologins teori och dess tillämpningar i det praktiska terminologiska arbetet. Både teorin och dess tillämpningar har fått en omfattande presentation i litteraturen inom området. Därför är det inte möjligt att referera dem här (läsaren kan läsa mera om terminologins teori till exempel hos Wüster (1985),

¹ Med terminologiska ordlistor avser jag i denna artikel ordlistor för olika specialområden som utarbetats enligt principerna för tillämpad terminologi. För begreppen anges i dessa ordlistor förutom motsvarande benämningar, dvs. **termer**, systematiska språkliga beskrivningar, dvs. **definitioner**.

Arnzt & Picht (1989) och Nuopponen (1994) samt om det praktiska terminologiarbetet till exempel i handboken SFS-käsikirja 50:1989, hos Sager (1990) eller Wright & Budin (1997)). Men jag vill här diskutera tre grundläggande punkter som enligt min åsikt kan ses som kärnan i det praktiska terminologiarbetet. Känner man dessa är det också lättare att förstå karaktären hos de ordlistor som utarbetats till exempel vid Centralen för teknisk terminologi.

Ordlistorna är normativa

För det första är ordlistorna normativa ordlistor vilkas främsta syfte är att ge klarhet i oklart språkbruk och förbättra kommunikationen. Ordlistornas normativitet kan allra bäst beskrivas genom att man jämför dem med å ena sidan finska allmänspråkliga ordböcker och å andra sidan med övriga ordböcker från olika specialområden. I motsats till vad fallet är i preskriptiva eller deskriptiva allmänspråkliga ordböcker är syftet med de terminologiska ordlistorna inte att beskriva finskans ord och deras lexikaliska eller grammatiska betydelser eller deras betydelser i olika satsammanhang eller olika språkbrukssituationer. I stället är syftet med ordlistorna att beskriva **begreppen**, byggstenarna som vetandet inom ett fackområde består av, så att deras innehåll avgränsas till tydliga informationshelheter (punkt 3 i exemplet nedan), så att ordlistorna ger tydliga rekommendationer till finska benämningar för begreppen (punkt 1) och lämpliga ekvivalenter till termerna på främmande språk (punkt 2). Dessutom kan ordlistorna ge tilläggsinformation om begreppet eller benämningen i form av anmärkningar som kompletterar definitionen (punkt 4). Exemplet nedan är en bra beskrivning av hur det normativa elementet i ordlistorna från Centralen för teknisk terminologi kommer fram redan i de enskilda artiklarnas struktur:

- 1 **biodiversiteetti; biologinen monimuotoisuus**
mieluummin kuin²: luonnon monimuotoisuus
- 2 sv biodiversitet; biologisk mångfald
en biodiversity; biological diversity
de Biodiversität *f*; biologische Vielfalt *f*
fr Biodiversité *f*; diversité *f* biologique
- 3 elollisen *luonnon* monimuotoisuus³
- 4 Biodiversiteetti sisältää muun muassa *lajien* sisäisen perinnöllisen vaihtelun, lajien lukumäärän, erilaisten *eliöyhteisöjen* kirjon sekä *biotooppien* ja *ekosysteemien* monipuolisuuden ja erilaisten ekologisten prosessien vaihtelun⁴. [TSK 27:1998]

² hellre än

³ mångfalden hos den organiska naturen

⁴ Biodiversitet innefattar bland annat den ärftligt betingade variationen inom *arterna*, arternas antal, mångfalden av olika *biosamhällen* samt mångsidigheten hos de olika *biotoperna* och *ekosystemen* samt variationen bland olika ekologiska processer.

-
- 1 TERMREKOMMENDATIONER
 - 2 EKVIVALENTER PÅ FRÄMMANDE SPRÅK
 - 3 DEFINITION
 - 4 ANMÄRKNING

(De kursiverade termerna i definitionen och anmärkningen hänvisar till begrepp som definieras på annat ställe i Miljöordlistan.)

De terminologiska ordlistorna skiljer sig från många andra definierande och förklarande ordböcker framför allt i att de avgränsar begreppens innehåll. Ordlistorna strävar nämligen inte efter att beskriva till exempel alla möjliga tolkningar och perspektiv som kan associeras till ett visst begrepp inom ett fackområde. Ytterligare formas beskrivningarna av begreppen, dvs. definitionerna, på ett mera systematiskt sätt än i många andra definierande fackordböcker.

Avgränsad målgrupp och visst syfte

För det andra utarbetas terminologiska ordlistor för en viss avgränsad målgrupp och för ett visst syfte. Målgrupperna för våra ordlistor kan variera mycket beroende på vilket ämnesområde som behandlas. SDH-ordlistan (TSK 25:1995) är utarbetad närmast för vissa fackmän inom informationsöverföringstekniken, Säkerhets- och bevakningsordlistan (TSK 15:1989) för experter inom ett något större fackområde och Energiordlistan (TSK 16:1989) eller till exempel Miljöordlistan (TSK 27:1998) för specialister men också för alla sådana språkbrukare som i alla möjliga kommunikationssituationer får att göra med energi- eller miljöfrågor. Också ordlistornas tänkta syfte kan variera. I ett fall kan syftet med en ordlista vara att i Finland befästa de internationella begreppen inom ett nytt fackområde och ge lämpliga finska benämningar som kan användas om dessa begrepp. I ett annat fall kan syftet vara att åstadkomma reda i det inkonsekventa språkbruket som uppstått inom ett fackområde i Finland. Och i ett tredje fall kan syftet igen vara att på ett så lättillgängligt sätt som möjligt berätta för stora allmänheten om begreppen inom ett fackområde eller om lämpliga termekvivalenter på främmande språk.

Målgruppen och syftet inverkar framför allt på ordlistans allmänna struktur, dvs. på vilka delområden och enskilda begrepp från ett visst specialområde som väljs med i ordlistan, på hur begreppen grupperas och på vilka infallsvinklar man försöker tillämpa vid beskrivningen av begreppen. Målgruppen och syftet inverkar dessutom också på hur informationsinnehållet presenteras i definitionerna av begreppen och på hur definitionerna formuleras.

För en fackexpert bör man utarbeta en exaktare definition av till exempel 'elektrisk energi, elenergi' än vad man gör då man skriver en definition som är avsedd för en lekman. För lekmannen räcker kanske det som sägs om begreppet i finska allmänspråkliga ordböcker:

sähköenergia

1) ”energia, joka siirtyy varatun alkeishiukkasen mukana sen kulkiessa väliaineessa tai tyhjiössä”⁵ [TSK 16:1989]

⁵ ”energi som överförs tillsammans med en laddad elementarpartikel då denna vandrar i ett medium eller i vakuum”

2) ”sähköön, sähkömagneettisiin ilmiöihin liittyvä energia, sähkö, sähkövoima”⁶ [Suomen kielen perussanakirja (1990–1994)].

Begreppsanalys

För det tredje baserar sig ordlistorna på **begreppsanalys**. Inom terminologin har det skrivits mycket om begreppsanalys (se till exempel Nuopponen (1994), SFS-käsikirja 50 (1989) och Suonuuti (1997)), men sammanfattningsvis kan det sägas att begreppsanalysens grundläggande syfte är att så noggrant som möjligt redogöra för det väsentliga innehållet i begreppen och för begreppens relationer till andra närliggande begrepp. I det praktiska ordlistearbetet kan begreppsanalysens betydelse och innehåll sammanfattas i två huvudprinciper. I enlighet med den första principen strävar ordlistorna inte efter att beskriva verkliga eller tänkta enskilda skeenden, situationer, fenomen eller föremål. Verkligheten omkring oss är alltför skiftande, till och med kaotisk, för att det skall vara möjligt att på ett förnuftigt sätt beskriva dess hela väsen vid en viss tidpunkt i ordlistor eller andra verbala framställningar. Däremot är ordlistornas syfte att beskriva de generaliseringar och abstraktioner språkbrukarna skapar i sitt medvetande av de enskilda fallen i verkligheten. Dessa abstraktioner kallar vi för **begrepp**.

Enligt den andra principen bör utredningen och beskrivningen av begreppens innehåll alltid relateras till de enskilda fall som räknas ingå i det ifrågavarande begreppets begreppsomfång. Av begreppets innehåll ingår i beskrivningen ett slags kärna som består av ett antal sådana väsentliga drag som samtidigt är gemensamma för alla enskilda fall som ingår i begreppsomfånget och på en gång individualiserar begreppet och avgränsar det från andra begrepp och enskilda fall som ingår i deras begreppsomfång⁷. I definitionen av till exempel begreppet ’pendelur’ beskrivs inte en viss verklig förekomst av klassen pendelur utan den generalisering som människor skapar i sitt medvetande av alla sådana ur som hör till mängden av pendelur. De drag som uppräknas i definitionen bör därför vara sanna för alla verkliga eller tänkta pendelur. Å andra sidan bör dragen vara sådana att det med deras hjälp är möjligt att utesluta ur mängden av pendelur sådana förekomster som anses höra till andra delmängder av begreppet ’ur’.

Samma princip om relationen mellan å ena sidan mängden av karakteristiska drag och å andra sidan mängden av referenter som ingår i begreppsomfånget gäller både för begrepp som består av konkreta referenter, t.ex. föremål, och för begrepp bestående av abstrakta referenter (t.ex. ’marknadsekonomi’ och ’sammhällsplanering’). I beskrivningen av begreppens kärndel står det terminologiska ordlistearbetet mycket nära den lingvistiska semantikens prototypeteori (se t.ex. Rosch (1973, 1977)) där man vid beskrivningen av ords lexikala betydelse söker efter prototyper, ett slags typiska exemplar av referenter, som representerar en hel kategori, och det minimum av karakteristiska drag som är tillräckligt för att man skall kunna individualisera prototypen i fråga eller avgränsa den mot andra närliggande prototyper.

Begreppsanalysen och dess fördelar både för dem som utarbetar ordlistor och för användarna kan försvaras på många sätt. För ordlistornas författare är metoden ett utmärkt redskap. Med dess hjälp kan de behandla och strukturera vetandet och vetandets enheter inom olika fackområden på ett konsekvent sätt. Utgående från resultatet av analysen är det lätt att tydligt ange uppgifter om

⁶ ”energi som förekommer i samband med elektricitet, elektromagnetiska fenomen, elektricitet, elkraft”

⁷ Inom terminologin används benämningen **intension** om ett begrepps innehåll och de **kännetecken** som hör ihop med det, och benämningen **extension** om mängden av referenter som hör till begreppsomfånget.

begrepp och relationer dem emellan i definitioner eller grafiska framställningar av begreppssystem. Utgående från resultatet av begreppsanalysen är det också möjligt att ge välmotiverade rekommendationer om lämpliga finskspråkiga benämningar för begreppen och att ange sådana främmandespråkliga ekvivalenter som är de exaktaste motsvarigheterna till det definierade begreppet.

För ordlistornas användare är de terminologiskt utarbetade ordlistorna ett enastående sätt att systematiskt sätta sig in å ena sidan i ett visst fackområde och det vetande det representerar och å andra sidan i det språk som används i den fackspråkliga kommunikationen inom området. Med hjälp av ordlistorna kan användarna till exempel reda ut likheter och olikheter mellan begreppen, vilka benämningar som bör användas om begreppen, vilka benämningar som är fasta termer, vilka däremot eventuellt andra slag av bildningar, till exempel tillfälliga bildningar eller förklarande fraser, vilka tillfälliga bildningar som refererar till vedertagna begrepp, vilka däremot till något annat slag av mentalt innehåll och vilka främmandespråkliga termer som närmast svarar mot de finska begreppen.

Även om begreppsanalysen som ett visst slag av praktisk metod har en klar uppgift både för dem som utarbetar ordlistorna och för användarna, handlar det om mycket allmänna företeelser då det gäller grundprinciperna för begreppsanalysen – nämligen om omedvetna och medvetna processer i samband med all mänsklig tankeverksamhet, processer som ibland kallas för abstrahering, ibland för kategorisering eller klassificering. Det är i alla dessa fall fråga om den mänskliga förmågan att begreppsliga verkligheten omkring oss och våra föreställningar.

Vilka problem förekommer i samband med terminologiska ordlistor?

På vilket sätt tycker då användarna att de terminologiska ordlistorna är besvärliga? Under de senaste tiderna har jag försökt göra en utredning av de bedömningar som gjorts över ordlistor utarbetade vid Centralen för teknisk terminologi. Min utredning baserar sig inte på omfattande forskning, men både i mitt dagliga arbete och till exempel från de expertutlåtanden som avgivits om ordlistor under arbete har jag samlat uppgifter om den kritik som framförts. Dessutom har Minna Niemivirta (1996) i en undersökning över terminologiarbetet inom teknikens och ekonomins område från 1995 i viss mån redovisat för ordlistornas användarvänlighet.

Om själva den terminologiska metoden har det bland annat sagts att den leder till konstgjorda klassificeringar och indelningar som inte har något att göra med företeelser och skeenden i verkliga livet. Terminologiarbetet anses vara för generaliserande och därför anser kritikerna att viktiga fakta om verklighetens detaljer och nyanser inte tas upp i ordlistorna i tillräcklig omfattning. Ordlistornas struktur kritiserar i sin tur för att hela delområden förblir obehandlade i ordlistorna, för att vissa termer eller begrepp inte tagits med eller för att begreppen grupperats och ordnats på ett sätt som återspeglar författarnas attityder till världen i allmänhet. Bland de enskilda delarna i ordlistorna är det kanske definitionernas struktur och innehåll samt de schematiska framställningarna av begreppesstrukturerna som kritiserar mest. Användarnas förväntningar då det gäller de finskspråkiga termrekommendationerna eller ekvivalenternas exakthet motsvarar inte heller alltid författarnas målsättningar.

Största delen av de drag som betraktas som svagheter är en direkt följd av systematiken i metoden. Användaren känner den kanske inte tillräckligt väl. Även om systematiken är en av de starka sidorna i våra ordlistor betyder detta inte att vi inte borde försöka rätta till bristerna.

”För att förstå en term måste man plöja igenom nästan hela ordlistan!”

Det att definitionerna är osjälvständiga är ett av de drag som gör ordlistorna besvärliga att använda. Enligt anvisningarna borde en bra definition skrivas så att relationerna till de närliggande begreppen blir klart och tydligt angivna i form av olika hänvisningar. De drag som hör till det närliggande begrepp som det hänvisas till skall inte upprepas i onödan, i stället skall hänvisningen till det närliggande begreppet ske med hjälp av benämningen, dvs. termen. I praktiken leder dessa allmänna principer för definitionsskrivandet till att användaren för att förstå en definition måste slå upp i många andra definitioner i ordlistan. Detta i sin tur resulterar i långa kedjor av definitioner och det är tidsödande att följa dem från början till slut. Till exempel i Energiordlistan (TSK 16:1989) som framställdes vid TSK anknyter begreppet 'energiskog' bland annat till följande närliggande begrepp:

energiskog

skog som avsetts för produktion av *energived*

energived

ved som odlats för att användas som *biobränsle*

biobränsle

biomassa som används som *bränsle*

biomassa

organiskt ämne som inte eller endast i ringa grad omvandlats

bränsle

energikälla som avger *energi* som kan utnyttjas genom att det vid förbränning omvandlas till en annan *energiform*, vanligen till värme, ljus eller elektricitet⁸

Definitionerna är systematiska och beskriver väl relationerna mellan begreppen och begreppens position i begreppssystemet, men innan användaren kan få en uppfattning om vad som avses med begreppet 'energiskog' måste han kontrollera delar av hela begreppssystem. Systematiken kan också leda till en situation där en enda definition hänvisar till fyra, till och med till fem andra begrepp och döljer sitt egentliga innehåll bakom dessa begrepp. Då förstås begreppet bäst av en användare som redan i förväg vet mycket om ämnet i fråga. Till exempel begreppet 'värmekraftverk' definieras på följande sätt i energiordlistan:

wärmekraftverk

kraftverk där *primärenergien* är i form av *värmeenergi* och där primärenergien i första fasen omvandlas till värmeenergi och denna vidare till *elektrisk energi* direkt eller genom att först omvandlas till *mekanisk energi*⁹

⁸ Översättningar av de finskspråkiga definitionerna.

⁹ Översättning av den finskspråkiga definitionen.

Definitionen är mycket konsekvent, men åtminstone för en användare som känner ämnet dåligt är det rätt arbetsamt att kontrollera fem hänvisningar till andra ställen i ordlistan. En annan typ av exempel på hur systematiken leder till att begrepps innehållet blir dolt kunde energiordlistans definition av begreppet 'värmeförlust' erbjuda. Begreppet har i ordlistan fått den korta definitionen "energiförlust vid värmeenergi". Också denna definition är konsekvent och relationerna till de närliggande begreppen kommer tydligt fram genom hänvisningar till termerna för två närliggande begrepp, men för ordlistans användare är det fråga om en nolldefinition som inte berättar mycket mer om begreppet än själva termen. Först efter att ha informerats om de två närliggande begreppen som definitionen hänvisar till kan användaren få en uppfattning om vad definitionen handlar om:

värmeenergi

kinetisk energi som uppstår av oregelbundna atom- och molekylrörelser i ett medium

energiförlust

icke-önskad övergång av *energi* från källa, överföringssystem eller i det anslutna objektet¹⁰

Hur kan problemen avhjälpas?

Den överdrivna systematiken som försvårar förståelsen av begreppen kan i praktiken mjukas upp på många olika sätt. Då man söker efter lösningar måste man dock komma ihåg att inte bryta ner grunderna för begreppsanalysen. I beskrivningen av begreppen kan man i viss mån mjuka upp själva definitionerna, men framför allt kan uppmjukningar ske i de anmärkningar som kompletterar definitionerna. I fråga om definitionerna kan man i vissa fall, i synnerhet då det gäller nolldefinitionerna, göra avkall på kravet att undvika onödiga upprepningar. I definitionen av begreppet 'värmeförlust' kan man ta med drag som hör till definitionen av det överordnade begreppet 'energiförlust'. Ibland kan definitionen av ett närliggande begrepp i sin helhet skrivas ut i en annan definition, vilket gör att definitionen blir en mera självständig och för användaren mera informativ helhet. Det är dock alltid orsak att på ett tydligt sätt ange en hänvisning till termen för det utskrivna eller på annat sätt angivna närliggande begreppet till exempel på följande sätt:

värmeförlust

icke-önskad övergång av värmeenergi från källa, överföringssystem eller anslutet objekt, se även *energiförlust*¹¹

I de anmärkningar som kompletterar definitionen kan man mera fritt ge tilläggsuppgifter som gör det lättare att förstå begreppet. I miljöordlistan har man strävat efter att använda anmärkningarna på ett mångsidigt sätt. Till exempel då det gäller begreppet 'växthuseffekt' ges utöver en avgränsande definition också en förklaring som ger tilläggsuppgifter både om själva företeelsen och om växthusgaserna som har en nära anknytning till begreppet. För att enbart individualisera och avgränsa begreppet är det inte väsentligt att ha med dessa drag, men de åskådliggör företeelsens

¹⁰ Översättningar av de finskspråkiga definitionerna.

¹¹ Översättning av den finskspråkiga definitionen.

karaktär och bakgrund för ordlistans användare. Begreppet *växthusgas* i ordlistan i sin tur tas upp som en egen artikel som i stället för att innehålla en definition innehåller för det första en hänvisning till förklaringen i samband med termen *växthuseffekt* och för det andra ett antal exempel på olika växthusgaser.

växthuseffekt

företeelse varvid ämnen i jordens atmosfär hindrar värmestrålningen från jorden från att nå ut i rymden

Ämnen som hindrar värmestrålning är vanligen *växthusgaser*, dvs. värmeabsorberande gaser i jordens atmosfär såsom gasformiga kolväten och koldioxid samt vattenånga.

Växthuseffekten är en helt naturlig företeelse som dock som en följd av mänsklig verksamhet kan tillta eller effektiveras och på detta sätt bidra till en uppvärmning av atmosfären eller till och med till *global uppvärmning*. I allmänt språkbruk avses med växthuseffekten ofta felaktigt endast den tilltagande växthuseffekt som människan bidragit till.

växthusgas

Se *växthuseffekt*

Exempel på växthusgaser är vattenånga, koldioxid, metan, ozon, kväveoxidul och CFC-föreningar.¹²

I anmärkningarna kan man också beskriva sådana begrepp som inte är lämpliga att tas med som egna uppslagsord och artiklar till exempel på grund av en avgränsning av begreppsruvalet. Ett exempel på ett sådant begrepp är 'bulleremission' nedan:

bulleremission

utsläpp i form av skadligt eller störande ljud

Förutom om bulleremission talas det ofta också om bullerförorening, varmed man avser sådant skadligt eller störande ljud som kan medföra en omedelbar risk för människans hälsa (se också *förorening*).¹³

De vida anmärkningstexterna kan också användas till att förklara ett begrepps innehåll då författandet av en avgränsande definition också skulle leda till en definition av ett närliggande begrepp:

naturens mångfald

Till naturens mångfald räknas mångfalden både hos den organiska naturen (se *biodiversitet*) och hos den oorganiska naturen. Om mångfalden hos den oorganiska naturen kan benämningen geodiversitet användas.¹⁴

Enligt det redovisade begreppssystemet är 'naturens mångfald' ett överordnat begrepp som består av å ena sidan 'biodiversitet' och å andra sidan av 'geodiversitet'. Det ansågs ändå inte vara befo-

¹² Översättningar av de finskspråkiga definitionerna.

¹³ Översättning av den finskspråkiga definitionen.

¹⁴ Översättning av den finskspråkiga definitionen.

gat att ta med alla tre begreppen i miljöordlistan. Därför bestämde sig arbetsgruppen för att det överordnade begreppet tas med i begreppsbeskrivningen som en egen uppslagsordsartikel som får en vid förklaring. Begreppet 'geodiversitet' definieras däremot inte för sig, men termen som hänvisar till detta begrepp tas med i det alfabetiska registret. Begreppet 'biodiversitet' som förekommer mest i miljödiskussionen tas upp som en egen punkt och det får en avgränsande definition (se exemplet i början av denna artikel). På detta sätt kan det undvikas att definitionerna av tre närliggande begrepp bildar en kedja, men ordlistans användare kan ändå få den väsentligaste informationen om alla tre begreppen.

Till slut

På basis av den kritik som riktats mot våra ordlistor är det naturligtvis lätt att besvara frågan i rubriken med: åtminstone ibland är det för en del användare svårt att använda dessa ordlistor. Terminologiskt utarbetade ordlistor är visserligen inte avsedda att erbjuda till synes lätta och snabba svar på samma sätt som olika termlistor och ekvivalentlistor gör. Syftet med ordlistorna är å ena sidan att berätta för användarna hur den för all mänsklig tankeverksamhet karakteristiska förmågan till att abstrahera världen omkring oss medvetet och konsekvent kan utnyttjas vid struktureringen av alla former av vetande. Å andra sidan är syftet med ordlistorna att göra användarna insatta i vetandet inom de olika fackområdena och visa hur detta vetande kan förmedlas till andra människor på ett klart och tydligt sätt. På grund av dessa syften kan de terminologiska ordlistorna därför placeras någonstans mitt emellan de lexikaliska ordböckerna och de allmänna uppslagsverken, och i detta gränsområde har de en egen speciell uppgift. Fackmännen inom terminologin bör dock fästa uppmärksamhet vid allt det som kritiserats och söka nya lösningar vid tillämpningen av begreppsanalysen, sådana lösningar som leder till att ordlistorna kan användas i stor omfattning och på ett flexibelt sätt.

Litteratur

- Arntz, Reiner/Heribert Picht 1989: Einführung in die Terminologiarbeit Hildesheim/Zürich/New York: Georg Olms Verlag.
- Kalliokuusi, Virpi 1997: Tekeekö käsiteanalyysi sanastoista vaikeakäyttöisiä? I: Terminfo 2/1997, s. 17–21. Tekniikan sanastokeskus ry.
- 1998: Ympäristösananaston laatimisesta. I: Terminfo 1/1998, s. 11–15. Tekniikan sanastokeskus ry.
- Niemivirta, Minna 1996: Tekniikan ja talouden sanastotoiminnan kehittäminen. Forskningsrapport.
- Nuopponen, Anita 1994: Begreppssystem för terminologisk analys. Acta Wasaensia No 38, Språkvetenskap 5. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Rosch, Eleanor 1973: Natural Categories. Cognitive Psychology 4, 328–30.
- 1977: Human categorization. I: N. Warren (ed.): Advances in Cross-Cultural Psychology 1. London: Academic Press.
- Sager, Juan C. 1990: A Practical Course in Terminology Processing. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

- SFS-käsikirja 50:1989 = Sanastotyön käsikirja. Soveltavan terminologian periaatteet ja työmenetelmät. (SFS-käsikirja 50, TSK 14). Tekniikan Sanastokeskus (red.). Suomen Standardisoimisliitto r.y. Jyväskylä.
- Suomen kielen perussanakirja 1990–1994: Osat 1–3. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Suonuuti, Heidi 1997: Guide to terminology. Nordterm 8. Helsinki: Tekniikan Sanastokeskus.
- TSK 25:1995 = SDH-sanasto. SDH-vocabulary. Puhelinlaitosten liitto r.y.
- TSK 15:1989 = Turvallisuusalan sanasto. Säkerhets- och bevakningsordlista. Suomen vakuutusalan koulutus ja kustannus Oy.
- TSK 16:1989 = Energiasanasto. Energiordlista. Energy vocabulary. LVI-kustannus Oy.
- TSK27:1998 = Ympäristösananasto. Miljöordlista. Vocabulary of environment. Umweltglossar. Vocabulaire de l'environnement. Jyväskylä/Helsinki: Gummerus Kustannus Oy.
- Wright, Sue-Ellen/Gerhard Budin 1997: Handbook of Terminology Management. Volume 1. Basic Aspects of Terminology Management. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Wüster, Eugen 1985: Einführung in die Allgemeine Terminologielehre und Terminologische Lexicographie. 2. Auflage herausg. vom Fachsprachlichen Zentrum, Kopenhagen: Handelshochschule Kopenhagen.

Översättning till svenska av Ilse Cantell